

Dorota SZUMNA

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

Przygotowanie nauczycieli klas I–III szkoły podstawowej do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem TI

Wstęp

XXI w. to czas rosnącego znaczenia informacji oraz umożliwiających dostęp do jej nieograniczonych zasobów narzędzi technologii informacyjnej. Nie pozostaje to bez wpływu na działania szkoły i nauczycieli, od których oczekuje się włączania nowych technologii do procesów edukacyjnych. Wyrazem tych tendencji jest ministerialny projekt Cyfrowa Szkoła i trwające prace nad e-podręcznikami [www.cyfrowaszkoła.men.gov.pl].

Nie dziwi zatem fakt, że od nauczycieli wszystkich etapów edukacyjnych wymaga się niezbędnych kompetencji¹, a określone treści znalazły się w podstawie programowej kształcenia ogólnego. W 2009 r. wprowadzono je obligatoryjnie do edukacji wczesnoszkolnej jako tzw. zajęcia komputerowe. Tym samym zobowiązano nauczycieli do stwarzania już najmłodszym uczniom warunków do zdobywania umiejętności świadomego i odpowiedzialnego korzystania z nowoczesnych technologii, w tym także wyszukiwania, porządkowania i korzystania z informacji oraz orientowania się w zagrożeniach wynikających z korzystania z komputera, internetu i multimedialnych [Podstawa programowa kształcenia...].

Realizacja zajęć komputerowych od I klasy postawiła przed nauczycielami pierwszego etapu edukacyjnego nowe wymagania w zakresie kompetencji informatyczno-medialnych². I chociaż uprawnienia do prowadzenia zajęć komputerowych z najmłodszymi uzyskali też nauczyciele informatyki uczący w klasach IV–VI, to nie ulega wątpliwości, że specyfika pracy z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (kształcenie zintegrowane) predysponuje do tego zadania nauczycieli klas I–III. Szczególnie że zgodnie z założeniami chodziło o wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do wspomaganie zajęć zintegrowanych, a nie stworzenie odrębnego przedmiotu informatycznego poświęconego posługiwaniu się komputerem i jego oprogramowaniem w oderwaniu od innych zajęć [Sysło, Jochemczyk 2009: 16].

---

¹ Aktualnie stawiane nauczycielom wymagania zostały ujęte w Rozporządzeniu MNiSW z 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

² Kompetencje te ujęte zostały w standardach kompetencji zawodowych nauczycieli przedstawionych przez Komitet Nauk Pedagogicznych PAN 13 listopada 1997 r. [Denek 1998].

Na ile udało się urzeczywistnić te plany? Czy nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej są dobrze przygotowani do realizacji zajęć zintegrowanych z wykorzystaniem najnowszych technologii? Czy rzeczywiście je stosują? Jak oceniają swoje kompetencje w tym zakresie?

Podczas badań prowadzonych przeze mnie na początku 2010 r. ponad 48% studentek UR kończących specjalność edukacja wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym swoje przygotowanie do prowadzenia zajęć komputerowych oceniło jako niewystarczające. Co więcej – żadna z badanych osób nie znała bliższych szczegółów związanych z wprowadzeniem do klas I–III obowiązkowych zajęć komputerowych [Szumna 2010]. Warto się zastanowić, czy obowiązująca od kilku lat nowa podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej, do realizacji której zobowiązuje się nauczycieli, przełożyła się na podniesienie ich umiejętności w zakresie wykorzystania TI.

Wymagania wobec nauczycieli realizujących zajęcia z wykorzystaniem TI

Za nauczyciela przygotowanego do realizacji kształcenia zintegrowanego z wykorzystaniem narzędzi technologii informacyjnej uznać można tego, który [<http://www.oeiizk.waw.pl/old2012/reforma/index.php?sr=zkl>]:

- potrafi wykorzystać edukacyjne możliwości TI,
- zna specyfikę pracy z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym,
- nadąża za zmianami – nieustannie się doskonali.

W szczególności powinien dysponować wiedzą i umiejętnościami z następujących obszarów:

- bezpieczeństwo dzieci w internecie,
- materiały edukacyjne z internetu (korzystanie z materiałów dostępnych w sieci),
- materiały edukacyjne tworzone przez nauczycieli (tworzenie własnych materiałów),
- technologie informacyjne w komunikacji z uczniami i ich rodzicami,
- wykorzystanie TI do wzbogacania metod pracy z uczniami.

Konieczna jest przy tym oczywiście umiejętność obsługi sprzętu i oprogramowania czy też sprawne posługiwanie się przeglądarką internetową. Sięganie po gotowe materiały dostępne w sieci (zdjęcia, filmy, książki, utwory muzyczne i in.) wymaga zaś wiedzy z zakresu prawa autorskiego, z pewnością przyda się także znajomość legalnych źródeł.

Wydawać by się mogło, że włączenie technologii informacyjno-komunikacyjnych do kształcenia zintegrowanego to zabieg niemal formalny. Uczniowie od małego wzrastają w tym świecie, a nauczyciele mają coraz większą świadomość, że nie jest możliwe „odcięcie się” od tych codziennych doświadczeń dzieci. Dodatkowym wyzwaniem dla wszystkich dorosłych, w tym również – a może przede wszystkim – nauczycieli, jest przygotowanie młodego pokolenia do bezpiecznego i krytycznego korzystania z technologii. Powinno być na to miejsce

w szkole, a konieczność współpracy w tym obszarze rodziców i nauczycieli nie podlega dyskusji, obie strony są bowiem odpowiedzialne za podjęcie przemyślanych, stosownych działań.

Kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej do realizacji zajęć z komputerem w świetle wyników badań

Od kilku lat w klasach I–III szkoły podstawowej odbywają się zajęcia komputerowe. Komu powierzono ich realizację? Czy nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej dysponują kompetencjami pozwalającymi im na wykorzystanie nowoczesnych technologii w procesie edukacyjnym? Czy są w stanie sprostać wymaganiom, jakie stawia im podstawa programowa i realia, w których przyszło im pracować?

Pod koniec lat 90. XX w. badani przez J. Szempruch studenci kierunków pedagogicznych nisko oceniali poziom swoich kompetencji informatyczno-medialnych. Dotyczyło to nie tylko umiejętności obsługi komputera i innego sprzętu technicznego (m.in. korzystania z internetu, baz danych, poczty elektronicznej), ale też przygotowania w zakresie wykorzystania nowych technologii do wspomaganie własnych i uczniowskich procesów nauczania i uczenia się [Szempruch 2000: 284–285]. Ponad 10 lat później krytycznie o stanie swojego przygotowania do sięgania po nowe technologie w pracy z uczniami wypowiedziały się badane przeze mnie studentki edukacji wczesnoszkolnej z wychowaniem przedszkolnym kończące uzupełniające studia magisterskie. Wprawdzie ponad 80% z nich poparło decyzję o wprowadzeniu zajęć komputerowych od początku szkoły podstawowej, ale jednocześnie blisko połowa za niewystarczające uznała swoje przygotowanie do ich prowadzenia. Badane dobrze oceniały podstawowe umiejętności obsługi komputera i poruszania się w sieci, ujawniły jednak pewne braki w następujących obszarach: wykorzystywanie nowych technologii do tworzenia materiałów edukacyjnych, publikowanie własnych materiałów w sieci, znajomość oferty darmowych programów edukacyjnych, posługiwanie się programem do obróbki grafiki/filmów, antywirusowe zabezpieczenie systemu, a nawet tworzenie prezentacji multimedialnych (do braku tej umiejętności przyznała się wówczas niemal 1/3 badanych). Dostrzegając te braki, wyrażały gotowość doskonalenia własnych kompetencji [Szumna 2010].

Tempo rozwoju technologii wymusza nieustanne uzupełnianie wiedzy i umiejętności w tym zakresie przez wszystkich nauczycieli, nie tylko pierwszego etapu edukacyjnego. Wydaje się jednak, że ci ostatni nie będą się czuć zobowiązani do ich podnoszenia, jeśli utrzymana zostanie tendencja do powierzania zajęć komputerowych nauczycielom informatyki uczącym w klasach IV–VI. Z rozmów prowadzonych z nauczycielkami edukacji wczesnoszkolnej wynika, że w wielu szkołach tak właśnie się dzieje³. Pokazały to także badania realizo-

---

³ Autorka prowadzi szkolenia dla nauczycieli klas I–III szkoły podstawowej z terenu województwa podkarpackiego.

wane przez moją seminarzystkę w szkołach w powiecie gorlickim (województwo małopolskie)⁴. Spośród 19 szkół, w których prowadzono badania, tylko w 2 zajęcia komputerowe prowadzą nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, w pozostałych 17 – nauczyciele z wykształceniem informatycznym. Co więcej, sami nauczyciele klas I–III uważają, że takie rozwiązanie jest optymalne (to opinia 80% badanych), co może sugerować, iż nie czują się wystarczająco kompetentni do ich prowadzenia. Z badań J. Giży wynika jednak, że tylko co piąty nauczyciel uznał swoje przygotowanie za niewystarczające, pozostali oceniali je jako bardzo dobre (53,6%) i wystarczające (26,8%). Trudno ustalić, co jest przyczyną stwierdzonych rozbieżności i przekonania badanych o tym, że nie powinni prowadzić zajęć, do których czują się dobrze przygotowani. Można jedynie domniemywać, iż podejmując decyzję o powierzaniu tych zajęć nauczycielom informatyki, dyrektorzy kierują się również innymi przesłankami.

Mimo iż znaczna część badanych deklaruje systematyczne korzystanie z nowych technologii (głównie komputera/laptopa, projektora multimedialnego oraz tabletu – twierdzi tak ponad 3/4 badanych; w dużo mniejszym stopniu dotyczy to tablicy interaktywnej – 37,5% czy e-dziennika – 5,4%) i dobre przygotowanie do ich wykorzystania w edukacji, to analiza wyników dotyczących samooceny obsługi tych urządzeń ujawnia, że spora grupa nauczycieli ma zastrzeżenia do poziomu swoich umiejętności. Nieco ponad połowa nauczycieli za wysokie uznaje swoje umiejętności w zakresie obsługi komputera i projektora (ocena 4 i 5 na skali od 1 do 5), natomiast co trzeci badany ocenił je nisko lub nawet bardzo nisko. Ponad 58% badanych co najwyżej przeciętnie ocenia umiejętność obsługi tablicy interaktywnej.

Wydawać by się mogło, iż sprawne wykonywanie podstawowych czynności związanych z obsługą komputera czy korzystaniem z zasobów internetu nie sprawia już kłopotu żadnemu nauczycielowi. W badanej grupie znalazły się jednak osoby, które – jak twierdzą – nie posiadają podstawowych umiejętności w tym zakresie, a dotyczy to konkretnie: tworzenia folderów i plików (14 osób), drukowania dokumentów (15 osób), swobodnego poruszania się w sieci (25 osób), posługiwania się pocztą elektroniczną (14 osób). Co czwarty badany nie potrafi tworzyć dokumentów w edytorze tekstu, 35% nie zna zasad ich redagowania, a co trzeci ma kłopoty z tworzeniem prezentacji multimedialnych. Badania ujawniają, że braki w umiejętnościach dotyczą nauczycieli z długoletnim doświadczeniem w pracy zawodowej. Naturalną konsekwencją jest tu brak umiejętności tworzenia materiałów edukacyjnych dla uczniów z wykorzystaniem TI czy też sięgania po nietradycyjne metody pracy, jak np. WebQuest.

---

⁴ Badania do pracy magisterskiej na temat kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli klas I–III szkoły podstawowej prowadziła J. Giża. Ogółem badaniami ankietowymi objęto 112 nauczycieli z 19 szkół (wiejskich i miejskich) w powiecie gorlickim. W badanej grupie przeważały kobiety (94,6%). Dużą grupę stanowili młodzi nauczyciele o stażu pracy nieprzekraczającym 5 lat (58,9%).

Jednym z nasuwających się wniosków po analizie zebranych wyników jest potwierdzenie dostrzeganej przez pedagogów wczesnoszkolnych [Klus-Stańska 2014] dominacji transmisyjnego modelu nauczania najmłodszych uczniów. Badani wykorzystują nowe technologie, ale – jak sami twierdzą – przede wszystkim do tych działań, które zakorzenione są w tym właśnie modelu, a mianowicie: prezentacji uczniom nowych treści (40,2% nauczycieli), sprawdzania osiągnięć uczniów (25%) oraz utrwalania ich wiedzy (20,5%). Wykorzystywanie TI w celu samodzielnego poszukiwania przez uczniów nowych informacji wskazuje niewiele ponad 14% nauczycieli. Do podobnej refleksji prowadzą obserwacje zajęć w klasach I–III, w których wielokrotnie uczestniczyłam w ramach pedagogicznych praktyk studenckich – obecność tablicy interaktywnej w sali lekcyjnej nie zmieniała tradycyjnego sposobu pracy nauczyciela z uczniami opartego na przekazywaniu gotowych treści, a nie samodzielnej pracy i aktywności poznawczej dzieci.

Podsumowanie

Technologie na dobre zagościły w procesie edukacyjnym i nie ma od tego odwrotu. Wiele podmiotów zaangażowanych jest w promowanie wykorzystania najnowszych technologii w edukacji, w tym też w pracy z najmłodszymi uczniami⁵. Z drugiej strony pojawiają się głosy krytyczne [Spitzer 2014]. Tym większa odpowiedzialność spoczywa na nauczycielach – od ich wiedzy i kompetencji zależy, czy i jakie zastosowanie znajdzie technologia w codziennej pracy z uczniami. Ważne, by nauczyciele mieli świadomość tego, czemu mają służyć nowoczesne środki i jak mogą wspomóc proces kształcenia. Jak zauważa B. Siemieniecki, konieczna jest tu jednak szersza wizja dydaktyczna uwzględniająca długoterminowe cele szkoły, ograniczenie się jedynie do sprawnego opanowania obsługi narzędzi TI prowadzi bowiem do obniżenia poziomu kształcenia i wygaszania zdolności twórczych i innowacyjnych [Siemieniecki 2013: 159]. Uwagi te odnieść można nie tylko do uczniów, ale też nauczycieli oraz wszelkich form kształcenia i doskonalenia ich kompetencji do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem TI.

Nie ulega wątpliwości, że szczególnie w przypadku edukacji najmłodszych uczniów wskazane jest mądre podejście do nowoczesnych technologii. Nauczyciele powinni umieć łączyć je z bezpośrednim poznawaniem świata. Nie może być tu mowy o ograniczaniu uczniowskiej aktywności w bezpośrednim kontakcie z otoczeniem społecznym, kulturowym, przyrodniczym na rzecz ich demonstrowania za pośrednictwem technologii. Pokaz filmu, zdjęć, wyświetlenie prezentacji nie jest tym samym, co samodzielnie przeprowadzona obserwacja czy doświadczenie. Przesunięcie akcentu z podejmowania aktywności w rzeczywi-

---

⁵ Przykładem może być tu portal edunews.pl.

stym świecie na działania w środowisku medialnym pociąga za sobą negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci i młodzieży [zob. Spitzer 2014; Siemieniecki 2013].

Literatura

Denek K. (1998): *O nowy kształt edukacji*, Toruń.

Klus-Stańska D. (2014): *Dezintegracja tożsamości i wiedzy jako proces i efekt edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] Klus-Stańska D. (red.), *(Anty)edukacja wczesnoszkolna*, Kraków 2014.

Przygotowanie nauczycieli kształcenia zintegrowanego do nowych zadań – projekty realizowane przez placówki doskonalenia w zakresie przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć komputerowych z dziećmi – Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów – materiały do pobrania ze strony: <http://www.oeiizk.waw.pl/old2012/reforma/index.php?sr=zkl> (4.05.2015).

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, t. I: *Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna*, www.men.gov.pl (4.05.2015).

Rozporządzenie MNiSW z 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DzU z 2012 r., poz. 131).

Siemieniecki B. (2013): *Pedagogika kognitywistyczna. Studium teoretyczne*, Kraków.

Spitzer M. (2014): *Jak uczy się mózg*, Warszawa.

Syso M.M., Jochemczyk W. (2009): *Komentarz do podstawy programowej. Zajęcia komputerowe – I i II etap edukacyjny. Informatyka – III i IV etap edukacyjny*, „Meritum” nr 4.

Szempruch J. (2000): *Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce*, Rzeszów.

Szumna D. (2011): *Przygotowanie przyszłych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej do realizacji zajęć z komputerem*, [w:] Szempruch J., Kwaśniewska M., Szplit A. (red.), *Podmiotowość w edukacji – wymiary i konteksty*, Kielce.

www.cyfrowaszkola.men.gov.pl.

Streszczenie

Od roku szkolnego 2009/2010 w klasach I–III szkoły podstawowej obligatoryjnie odbywają się zajęcia komputerowe. Uprawnienia do ich prowadzenia uzyskali zarówno nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, jak i nauczyciele informatyki uczący w klasach IV–VI. Powierzenie realizacji tych zajęć nauczycielom klas I–III zwiększa szanse na wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do wspomagania zajęć zintegrowanych. Z przeprowadzonych badań wynika jednak, że zajęcia te rzadko są realizowane w taki sposób. Główną przyczyną wydają się tu być niewystarczające kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

Słowa kluczowe: edukacja wczesnoszkolna, zajęcia komputerowe, kompetencje nauczycieli.

Preparation of the Teachers in Classes I–III of the Primary School for Conducting Classes with the Use of IT

Abstract

The computer classes have been treated as obligatory for the pupils from classes I–III of the primary school since the school year 2009/2010. Both the primary education teachers and the teachers of computer sciences have obtained the entitlement to conduct them. As a result of entrusting the primary education teachers with the computer classes an opportunity for taking advantage of informative and communicative technologies in the integrated classes are augmented. Nonetheless, the research which has been carried out revealed that these activities are rarely implemented in such a way. The analysis indicates inadequate competencies of the primary education teachers as the main cause.

Keywords: primary education, computer classes, teachers' competencies.